

Capítol 1:

La gran misèria

Tot aquest enrenou d'emocions incompreses va començar molt abans, quasi des que era un nen. Jo era un nen qualsevol, per això no encaixava dins aquella família. La meva família era una família de pagesos molt treballadors amb pocs recursos, i per tant la possibilitat de tenir estudis no hi tenia cabuda. Encara sort que conservàvem la casa dels nostres avis, morts uns anys enrere.

Abans de l'holocaust de la guerra civil, teníem una pròspera companyia d'exportació d'aliments agrícoles, però degut a la destrossa que va deixar el fantasma de la guerra, les vies comercials es van esborrar del mapa, i no ens va quedar més remei que viure de les nostres pròpies mans. Jo sempre havia viscut en el món de la meva imaginació, on els meus germans i jo sempre acabàvem anant a l'escola, o aconseguint un diploma a la universitat d'Albacete, però no podia estar més allunyat la meva ment de la crua realitat. Ma mare sempre m'explicava històries sobre la plana de Lleida, on érem una de les famílies més respectades i riques de la província, fins a la batalla de l'Ebre, on el meu pare va lluitar per als republicans, però els esforços sobrehumans que va haver d'aguantar van ser en va. Vam haver de renunciar a totes les nostres propietats, prestigi, riquesa i jo em vaig veure forçat a abandonar aquell món ideal que havia creat dins el meu cap.

Els nostres avis, encara vius llavors, s'havien comprat una petita masia a prop d'un petit poble de Castella i Lleó, anomenat "Fuentealbilla", tres anys abans. Aquell va ser l'escenari on van anar a parar les nostres vides des d'aquell moment. Ràpidament, vam arrebregar totes les nostres pertinences que no havien sucumbit al foc de les armes, i vam emprendre el viatge cap a Fuentealbilla. Travessant quilòmetres de carreteres de terra d'un to una mica més gris del normal, per les restes de pólvora que els morters havien deixat arreu, allunyades de qualsevol rastre del paisatge verd que havia caracteritzat aquella regió. No se'm va acudir cap manera d'alleugerir la tristesa que sentia en aquell moment, jo era un nen de vuit anys d'una família de vuit germans, i els meus màxims problemes eren que hi hauria per dinar, i si treia bones notes perquè em compressin alguna joguina. Em vaig veure obligat a viure la crueltat del món massa aviat, i a canviar el si podia anar a jugar a futbol amb els meus germans, a buscar refugi cada nit per a fugir de la fredor del desembre. La meva mare ens va proposar jugar a un joc, però de sobte vam sentir uns sorolls que ens van posar la pell de gallina, uns fusells disparant, lluny, però cada cop més propers. Vam començar a córrer com uns desesperats, endinsant-nos a un bosc espès. El meu pare va començar a preocupar-se perquè no sabíem on érem i no teníem moltes reserves per poder seguir sense un destí. Finalment, es va fer de nit i els trets van cessar.

Vam continuar el nostre recorregut, mentre jo no parava de pensar com seria el poble dels meus avis, si hi hauria escoles, si hi hauria algun parc on jugar amb els meus germans, o quants amics podria fer allà, i el més important si podria jugar a futbol amb ells; no era capaç d'assimilar que aquells temps ja pertanyien al reialme del passat.

Van passar els dies i les setmanes, i els paisatges de desaparició i cataclisme van anar desapareixent, ressaltant per un clima de calma tensa que envoltava els camps i turons per on passàvem. Finalment, després de vint dies de viatge a peu, vam arribar al nostre destí. Els avis eren massa vells per a cultivar la terra o criar animals, però no tant per a no valer-se per ells mateixos. Ells van ser els culpables de l'èxit de la família, i els fundadors de la nostra difunta companyia, però tot això ja formava part del passat. Ara ja no érem la família Capdevila, els propietaris de l'exportadora més important de la província; ara érem la família Capdevila, una família qualsevol.

Capítol 2:

Circumstàncies

Els primers dies a casa dels avis es van fer llargs i tediosos, on el meu cor encara creia que un dia tornaria tot allò que acabava de deixar, tot i que la meva ment ja havia assimilat que les coses serien diferents des del començament. Em sentia com un músic al qual havien privat del que més bé feia, gaudia i vivia. Els meus avis eren uns avis normals, però normals per als temps que corrien. L'avi era un home intel·ligent, sempre havia estat molt espavilat per als negocis, i tenia una voluntat tenaç, que amb molta dificultat es podia trencar. Des que va deixar l'empresa a càrrec del meu pare, es va dedicar a viure la vida, amb un barret de palla al cap, una pipa encesa i una cadira al sol durant tota la tarda. Sempre havia volgut saber com se sentia fumar una pipa, però sempre que ho preguntava al meu pare, em responia dient-me que era massa petit per a aquelles coses. Sé que soc petit, però a vegades em sento incomprès per la gent del meu voltant, ja que jo tinc ganes de saber coses, d'investigar, d'aprendre nous mons, però l'impediment de l'edat sempre apareixia.

No obstant això, aquest ambient va desaparèixer ràpidament quan ens vam posar a treballar. Com que no quedava més que desgràcia i destrucció, la fam es va estendre ràpidament per tot el país, com una epidèmia. Sortosament, a Fuentealbilla aquesta pesta no va arrelar, gràcies a la quantitat de camps que hi ha dispersos, inclosos els que tenien els avis. Vam haver de començar a treballar la terra com rellotges, per a poder aconseguir aliments per a menjar.

Vam haver de fer front a les gèlides temperatures de l'hivern de 1938 cada dia quan agafàvem les aixades, quan emplenàvem les regadores, cada cop que respiràvem un cúmul d'aire gelat; no ens deixava viure el nostre turment en pau. Ens van sortir ampolles, que cada cop que agafàvem les eines, ens quedava més clar que no estàvem en condicions de treballar en aquestes condicions, però no hi havia més remei. Ens vam refredar, però havíem de continuar treballant. Vam patir, però, igualment, vam haver de tirar endavant.

Al cap de les hores, els dies i les setmanes, semblava que aquell terrible fred s'anava atenuant per a obrir pas a una fresca brisa que s'internava suaument entre tots nosaltres. No obstant això, el meu germà petit, esquifit com era, va flaquejar i es va posar malalt.

Fins a aquell moment, tothom que s'havia posat malalt, es curava en una o dues setmanes, gràcies als remeis que la meva mare utilitzava per a reduir-ne els efectes. Però el meu germà no se'n sortia. Van passar els dies i les setmanes, i el petit Joan, no se'n sortia. La situació va agafar un matís obscur, ja que en Joan tenia només tos, mal de cap i febre molt de tant en tant, però l'amenaça que la malaltia se l'emportés, encara remota, començava a calar de mica en mica en la família.

Tres setmanes després des que es va contagiar en Joan, em va tocar parar la taula, un servei que cada membre de la família havia de dur a terme mitja hora abans de dinar, que rotava cada dos dies. Allà, al petit menjador, descolorit per la deixadesa dels amos; hi érem en Joan i jo, que voltava per casa durant les estones que no tenia febre, aprofitant per dibuixar o menjar alguna cosa, ja que la seva energia es va veure limitada, i no podia fer gaire res més. Quan vaig acabar la meva tasca, satisfet pel resultat del meu treball, vaig mirar en Joan, assegut al segon esglaó de l'escala que pujava al segon pis, i em vaig preocupar immediatament per ell: estava pàl·lid, i quan m'hi vaig acostar, va xiuxiuejar lleugerament "tinc fred".

Immediatament vaig cridar la meva mare, alhora que portava en Joan a la seva habitació al segon pis, i agafant el vell termòmetre de mercuri que hi havia guardat al calaix de la seva tauleta. Dos minuts després ja hi érem tots tres, i el termòmetre marcava 40°C. Em vaig posar a les ordres de la meva mare, portant cubells d'aigua al segon pis, draps humits, herbes i tot el que fes falta. Ja havia passat altres cops aquesta situació, i mai no havia passat res, però en Joan no millorava. Van passar tres hores, i vam tornar a posar-li el termòmetre: 41°C.

Ens vam quedar tots estupefactes; era el primer cop que ens passava això, i no sabíem com reaccionar, vam continuar fent el mateix tractament unes quantes hores més, mentre la resta de la família estava treballant. Això últim em va produir una sensació d'impotència, tot i que en el fons sabia que si paraven, no tindríem menjar ni mitjans econòmics. Jo mirava la cara d'en Joan, i cada cop semblava més cansada, l'expressió del seus ulls irradiava una sensació d'estar cada cop més lluny de nosaltres. Em vaig posar a plorar en silenci, no m'agradava estar allà, al mig de tot allò, volia marxar d'allà i oblidar que en Joan s'estava morint, perquè era el que estava passant, i em feia por perquè no ho havia vist mai. Jo no era valent com els meus germans, jo no servia per al camp, era massa feble, i massa covard. Tenia por perquè era un nen, que no sabia res sobre la vida, i em feia por descobrir com era. Havia aguantat penúries fins a aquell moment, però no vaig ser jo el que ho va aguantar, va ser l'esperança que tot allò que deixava tornaria algun dia, però aquesta esperança se'm va esgotant, i m'havia d'anar fent a la idea que allò s'havia acabat.

Quan vaig sortir d'aquest cúmulo d'emocions i reflexions, em vaig adonar que els ulls de la meua mare semblaven morts, i que en Joan tenia els ulls tancats, i una expressió serena al rostre.

Vaig abandonar aquella escena, i vaig sortir la casa, i com un traïdor vaig anar a passejar pel rierol que envoltava el costat esquerre de la casa. Em vaig posar a plorar; silenciosament entre les pedres que marcaven el senzill camí de la vora del rierol. Distanciat, podia observar als meus germans treballant el camp fins i tot en un instant com aquest. Em pregunto com es devien sentir ells, impotents també com jo? Crec que mai ho sabré.

Capítol 3:

Confessió

Uns dies després de la mort d'en Joan, jo seguia sense poder-me situar al mateix lloc i temps alhora. Mai havia vist perdre la vida a ningú, i que el primer cop hagués estat afectant a una persona tan propera, em va deixar descol·locat. Vam fer una petita cerimònia, a la vora dels pollancre que hi havia al caminet del costat del rierol. Tota la família hi era, inclosos el meu pare i els meus germans, que havien deixat de treballar per uns instants, i tot i que no eren més que això, uns instants, els va fer semblar una mica més humans, i confirmar que sentien el mateix que jo, i que per tant jo no era diferent d'ells. Aquesta conclusió va tranquil·litzar lleugerament la tempesta interior que envaïa la meua ment, cansada d'haver de processar tantes emocions en tan pocs instants. Vam cavar a la terra fins que vam fer un petit forat, on hi vam dipositar el cos ja inert d'en Joan. Cadascú de nosaltres va dipositar-hi una flor, i quan tothom va haver acabat, vam tornar a emplenar la seva sepultura amb terra, per a no veure'l mai més. Tothom va plorar, i res va calmar el nostre patiment durant els següents dies. Jo estava assegut a la vorera del caminet de pedra, intentant distreure'm de tot allò, quan uns sorolls llunyans em van apartar del meu món de pensaments. Venia del camí de sorra que ens portava cap al poble, que tan només era transitat uns vuit cops al mes. El soroll s'anava intensificant, però encara no era capaç d'identificar què proferia aquell soroll. Vaig esperar uns pocs minuts, atent a aquell misteriós soroll, intentant esbrinar què l'originava. Al cap de 3 minuts, vaig poder veure clarament com un cotxe, pintat de color verd, amb el que semblava una bandera franquista penjant d'una finestra, s'apropava a un pas moderat cap a l'entrada del nostre terreny.

No m'ho vaig pensar dos cops, em vaig posar a córrer direcció cap a casa, per a avisar ràpidament al meu pare del que estava passant. En entrar al menjador, vaig trobar el meu pare llegint el diari plàcidament a una cadireta de fusta, mentre prenia un cafè, gaudint dels pocs luxes que ens quedaven a la seva hora de descans. No vaig saber com explicar-l'hi, estava tens i commocionat; vaig intentar començar des del principi però l'únic que va sortir dels meus llavis va ser "u-un co-cotxe fr-fra-fr-franquista". La meua veu sonava dèbil i amb por, però el meu pare va entendre el missatge a la primera, per com em va mirar després d'acabar la meua esquifida frase, els ulls li van resplendir per un segon. Es va aixecar immediatament de la cadireta, i va córrer el més ràpid

possible al porxo; un cop a fora, va poder confirmar amb els seus propis ulls com un cotxe, visiblement amb una bandera franquista e individus amb fusells que sobresortien de les finestres s'apropava pel camí de sorra, aproximadament a uns 4 quilòmetres de distància, i decreixent.

Dos minuts després, estàvem tots reunits al menjador, esperant expectants al que pogués dir el meu pare. Ens va demanar que simplement actuéssim amb normalitat, i que no ens alteréssim massa. Immediatament, tothom es va posar dins del paper, i tot i que l'ambient era molt tens, semblava bastant creïble tot. Tres minuts després vam sentir la fressa del motor del cotxe davant del nostre porxo, i seguidament un silenci que només va durar uns fugaços instants, abans que unes passes fortes es sentissin en direcció a la porta.

Tothom va contenir la respiració, sabíem del perill que corríem, hi havia risc que ens empresonessin, o que fins i tot ens executessin. Tot això jo no ho sabia en aquell moment, així que em vaig limitar a seguir les ordres del meu pare, fent veure que ajudava la meva mare a guardar la roba als armaris. Van sonar tres cops secs, seguits d'un "abran la puerta" cridat a ple pulmó. El meu pare va obrir la porta del porxo parsimoniosament, malgrat l'atmosfera de por que s'havia establert al seu rostre.

-Dígame- va dir el meu pare. Eren uns homes alts, vestits amb uniformes militars i carregats de fusells amenaçants.

-Por el poder que el generalísimo me ha otorgado, queda usted detenido por participar en campañas militares en contra del régimen nacional durante el periodo de guerra- va respondre el més proper.

-¿Detenido, yo? perdonen, pero les aseguro de que yo no he cometido nunca nada ilegal.- Va replicar el meu pare.

-Entonces, ¿cómo puede explicar que hayamos enseñado su foto en el pueblo, y todo el mundo nos indicara este camino?- En aquest moment, tothom estava gelat de por, el perill estava més a prop que mai. El meu pare estava visiblement nerviós, però malgrat tot no va perdre les maneres.

-Ese hombre es mi primo, Joan, que murió por una pancreatitis hace ya unos dos meses, vivíamos separados, aunque sus últimas semanas de vida las pasó con nosotros, desplazándose hasta aquí. ¿No ve que es demasiado gordo para ser yo?- En efecte, el meu pare acostumava a ser un home robust i voluminós, per amb la guerra tot això s'havia revertit. Els oficials van callar uns breus segons per a després continuar.

-¿Y qué pruebas tiene usted de que no nos está engañando?- En aquell moment, el meu pare va conduir els oficials fins a la vora del rierol on creixien els pollancre, i ho vaig entendre tot.

Després d'explicar als oficials la petita inscripció que vam deixar a la sepultura d'en Joan, i unes quantes històries inventades més, el meu pare va aconseguir el miracle que els oficials s'ho creguessin tot, i més tard, van marxar. Aquell sopar va ser tota una festa, havíem sobreviscut a un final terrible, i això, dins de totes les penúries que vivíem dia a dia, significava molt. Vam poder descarregar

tota la tensió i la por que teníem acumulades, i malgrat que el sopar era només unes llesques de pa amb oli, era prou perquè fóssim feliços. Aquella nit per fi em vaig sentir una part més de la família, i tot i que no havia fet més que actuar mentre tot això succeïa, em sentia alleujat, veient que jo no era l'únic que sentia totes aquestes emocions, sinó que tota la família compartia els mateixos sentiments en els bons i els mals temps.

Aquella nit no vaig dormir gaire, ho recordo perfectament. Em vaig tancar dins dels meus pensaments, i vaig arribar a la conclusió que havia de fer alguna cosa per a treure la família d'aquesta situació, i que si m'ho proposava, podia arribar a aconseguir-ho, ja que no era diferent de tots els meus germans, jo també era capaç de fer coses. Així que vaig entrar a la petita biblioteca que encara conservaven els meus avis, vaig agafar el primer llibre que vaig trobar, i el vaig començar a llegir amb la llum de la petita espelma que tenia sobre el meu escriptori de fusta de roure. M'hi vaig passar el que em va semblar una eternitat, fins que no vaig aguantar el pes que cada cop era més gran sobre les meves parpelles, i em vaig adormir.

Han passat 10 anys d'aquests esdeveniments, i deixo constància d'aquests petits escrits per a què, si algú algun dia ho llegeix, sàpiga la nostra història i que quedi immortalitzada per sempre més en paper, per a què les futures generacions puguin saber el que sentia la gent, en aquells dies tan terribles. Jo he decidit fer-me escriptor, i actualment, he fet els diners necessaris per poder permetre una vida senzilla a la meva família, no tant còmoda com la d'abans de la guerra, però sí simple, sense haver de suar 12 hores al dia treballant. He publicat bastants llibres, i he guanyat alguns premis literaris que m'han valgut per a poder-me fer un petit nom a la província; tot i que en el fons m'agradaria poder escriure sobre el que realment pensa la gent sobre l'actualitat, o els problemes que han sorgit des del final de la guerra, però està totalment prohibit, així que escric aquestes notes per a què en un futur on hagin desaparegut totes aquestes prohibicions, pugui donar a conèixer la nostra petita història. Al futur lector d'aquest text, li dic que si us plau, animi a la societat a canviar la mentalitat per tal d'evitar més catàstrofes com aquesta, per tal que ningú hagi de viure mai l'horror d'una guerra, i menys encara que un nen hagi d'aprendre a actuar en cas que els ataquin abans d'escriure.

Martí Soldevila, 14 de maig de 1949